

ISTORIJS ŠALTINIŲ TYRIMAI

5

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

VILNIAUS UNIVERSITETAS

ISTORIJOS ŠALTINIŲ TYRIMAI

Sudarė

Artūras Dubonis

5

LII
LIETUVOS
ISTORIJOS INSTITUTAS

VILNIUS 2014

Knygos leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
(Projekto finansavimo sutartis Nr. LIT-8-22)

Redaktorių kolegija:

Darius Antanavičius
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Darius Baronas
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Zenonas Butkus
(*Vilniaus universitetas*)

Artūras Dubonis (pirmininkas)
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Mathias Niendorf
(*Kylio universitetas*)

Rimvydas Petrauskas
(*Vilniaus universitetas*)

Irena Valikonytė
(*Vilniaus universitetas*)

Visi leidinio straipsniai recenzuoti dviejų mokslininkų

TURINYS

Artūras Dubonis

Pratarmė 9

Straipsniai

Tomas Čelkis

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Vokiečių ordino sienų samprata ir delimitaciniai procesai XIII–XVI a. 11

Conception of the Frontier between The Grand Duchy of Lithuania and The Teutonic Order and Delimitation Processes in The 13th–16th Centuries.

Summary 40

Mindaugas Klovas

Privataus dokumento juridinė galia XV–XVI a. pradžioje 43

Legal Power of a Private Document in The 15th–Early 16th Century. *Summary* ... 55

Arvydas Maciulevičius

Kodėl 1495 m. iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės buvo išvaryti žydai?

Apie žydų išvaymo sąsajas su judaizavimo judėjimu 57

Why in 1495 Jews were Driven Away from The Grand Duchy of Lithuania?

On The Links of The Eviction of Jews to The Movement of

Judaizing Heresy. *Summary* 81

Jonas Drungilas

Pinklės atvykusiai lenkų bajorijai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisėje 1447–1588 m.: juridinių suvaržymų ištakos, raida ir funkcionavimas 85

Traps for The Incoming Polish Nobility in The Law of The Grand Duchy of Lithuania in 1447–1588: Origins, Development and Functioning of Legal

Restrictions. *Summary* 106

Darius Antanavičius

- Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės asesorių ir reliacijos teismų nutarimų vykdymas Kauno miesto taryboje XVI a. pabaigoje 107
- Pursuance of Assessors' and Relatio Courts' Rulings in Kaunas City Council in The Late 16th Century. *Summary* 145

Inga Ilarienė

- 1388 m.–XVI a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vyskupijų viešieji notarai 147
- The Corps of Notaries Public in The Grand Duchy of Lithuania in 1388–16th Century. *Summary* 163

Martynas Jakulis

- Vilniaus katedros kapitulos pajamos XVI a. antroje pusėje–XVIII a. pajamų-išlaidų registru duomenimis 171
- Income of Vilnius Cathedral Chapter in The 16th – Late 18th Century Based on The Data of Income-Expenditure Registers. *Summary* 191

Gražina Sviderskytė

- Kodėl JAV netyrė „Lituanicos“ katastrofos? Teisiniai ir politiniai aspektai „Darius & Girch“ byloje 195
- Why the United States of America did not Investigate The Crash of „Lituanica“? Legal and Political Aspects of The “Darius & Girch” File. *Summary* 212

Šaltinių publikacijos*Олег Луцкевич*

- Орденский экземпляр договора о четырехлетнем перемирии и военной помощи между Великим Княжеством Литовским и Тевтонским орденом (31 октября 1382 г.) 215
- The Order's Copy of The Treaty of Four-Year Peace and Military Assistance between The Grand Duchy of Lithuania and The Teutonic Order (31 October 1382). *Summary* 232

Laimontas Karalius

- 1554 metų Balninkų dvaro valakų matavimo registras 233
- Wallach Measurement Register of Balninkai Estate of 1554. *Summary* 265

Diskusija*Elmantas Meilus*

- 1 – 2 = –1? (Atsakymas į Aivo Ragauskio „diskusiją“) 267
- 1 – 2 = –1? (A Reply to Aivas Ragauskas’ “Debate”). *Summary* 278

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė

- Aštuonioliktojo amžiaus šaltinių publikavimas Lietuvoje: pasiekimai ir
 problemos 279
- Publication of Sources of the 18th Century in Lithuania: Traditions and
 Challenges. *Summary* 295

Anotacijos. Recenzijos

- 1413 m. Horodlės aktai (dokumentai ir tyrinėjimai) = Akty Horodelskie z 1413 roku (Dokumenty i studia)*, sudarė / pod redakcją J. Kiaupienė ir L. Korczak; parengė / opracowali J. Kiaupienė, L. Korczak, P. Rabiej, E. Rimša ir J. Wroniszewski (serija: *Lietuvos užsienio politikos dokumentai. XIII–XVIII a.*), Vilnius, Kraków: LII leidykla, 2013. – 543 p. – (*Mindaugas Klovas*) 297
- Луцька замкова книга 1560–1561 рр.*, підготували до видання В. М. Мойсієнко, В. В. Поліщук (serija: *Пам’ятки Української мови. Серія актових документів і грамот*), Луцьк, 2013. – 733 с. – (*Darius Vilimas*) 301
- 1812 metų Lietuvos laikinosios vyriausybės komisijos posėdžių protokolai*, parengė V. Pugačiauskas, Vilnius: LII leidykla, 2012. – 358 p. – (*V. P.*) 304
- Santrumpos 307
- Apie autorius 309
- Autoriams 311
- Guide for Authors 315

objekto tendencijas. Pasitelkę solidžios apimties prozopografinį klodą, žengiame tik vieną iš galimų žingsnių LDK viešųjų notarų link. Chronologinės darbo ribos ne tik tiesiogiai siejasi su šia studija, bet ir atspindi chronologinę LDK notariato veiklos pradžią, viešojo notariato suvešėjimo Lietuvoje laikotarpį XVI a. Panaudoję garbingų autorių surinktas žinias apie dvasininkų notarystę, galime iš 2546 dvasininkų pradėti formuoti pirminį LDK viešųjų notarų korpusą. Straipsnio pabaigoje pateikiamas chronologinis vyskupijų viešųjų notarų sąrašas (žr. Priedą), kuris reprezentuoja LDK vyskupijų viešųjų notarų skaičių, iš dalies kilmę, veiklą ir mobilumą.

LDK viešasis notariatas reikalingas specialių tyrimų ir darbų, nušviečiančių šio instituto raidos Lietuvoje ypatybes ir tendencijas. Pasirinkta tyrimo chronologija apima laikotarpį nuo XIV a. antrosios pusės, t. y. nuo 1388 m., kai Lietuvai pasikrikštijus buvo įkurta Vilniaus vyskupija – ši cezūra laikytina ir LDK viešojo notariato pradžia. Įkūrus Vilniaus vyskupiją, vyskupo kanceliarijoje radosi ir viešojo notaro pareigybė. Lietuvos viešojo notariato raidos viena iš ypatybių yra vėlyvas atėjimas kartu su vėlyvu krikštu ir lėta viešojo notariato sklaida. Remiantis Norberto Kerskeno teiginiais apie Europos notariato institucijos raidos bruožus, XIV–XV a. viešųjų notarų būta jau visame lotyniškosios krikščionybės areale, tačiau notariato sklaida skyrėsi Pietų Europoje ir šalyse į šiaurę nuo Alpių³. Lietuvos istoriografijoje išsamiai nušviečiamas XV–XVI a. LDK notariatas per miestų, didžiojo kunigaikščio ar karaliaus kanceliarijose dirbusius notarus. Kaip tik pastaruoju aspektu Lietuvos istoriografijoje turime tyrinėjimų iš notariato istorijos⁴, taip pat ši viešojo notariato dalis dažniau aptariama ir sintetinėse studijose⁵. Mūsų tyrimo dėmesio centre yra viešieji vyskupijų notariatai, jų vaidmuo ir vieta LDK viešojo notariato raidoje. LDK viešojo notariato istorijos tyrimams svarbūs būtent šios srities kolegų lenkų istorikų darbai⁶, jie padėjo aptikti Lenkijos ir Lietuvos notariatų raidos sąsają, per bendrus vyskupijų notariato asmenis atsiskleidė tų laikų tarnybinis mobilumas ir veiklos apimtys. Remdamiesi viešojo notariato raidos ypatybių ir tendencijų Lenkijos kara-

³ N. Kersken, „Viešasis notariatas viduramžių Europoje“, *Lietuvos notariato istorija*, p. 13.

⁴ R. Petrauskas, „Rašto ir raštinių kultūros pradžia Lietuvoje“, *Lietuvos notariato istorija*, p. 21–33; I. Valikonytė, „Notariato instituto genezė ir sklaida Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje iki XVI a. antrosios pusės“, ten pat, p. 35–47; J. Karpavičienė, „Notariato kultūros raiška istorinės Lietuvos miestuose“, ten pat, p. 49–69; R. Šmigelskytė-Stukienė, „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pavieto teismų notarinės funkcijos“, ten pat, p. 71–93.

⁵ *Lietuvos istorija. Nauji horizontai: dinastija, visuomenė, valstybė. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1386–1529 m.*, t. 4, par. J. Kiaupienė, R. Petrauskas, Vilnius, 2009, p. 139–153; *Lietuvos istorija. Veržli Naujųjų laikų pradžia. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1529–1588 metais*, t. 5, par. J. Kiaupienė, I. Lukšaitė, Vilnius, 2013, p. 289–290.

⁶ A. Gašiorowski, *Notariusze publiczni w Wielkopolsce schyłku wieków średnich*, Poznań, 1993, 91, [61] p.; K. Skupiński, *Notariat publiczny w średniowiecznej Polsce*, Lublin, 1997, 290 p.; W. Zielińska-Mikołajczyk, *Prawosławni i unici w Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku wobec życia i śmierci w świetle testamentów*, Warszawa, 2012, 361 p.

lystėje panašumais, bandėme verifikuoti teiginį, kad pirmieji LDK viešieji notariai, kaip ir Lenkijoje, priklausė išimtinai dvasininkų luomui ir už kvalifikuotą viešųjų notarų darbą atsakė vyskupijų vadovai⁷. Europos notariato raidos tendencijoms ir bruožams suvokti ypač vertingi darbai, skirti pavienių Šventosios Romos imperijai priklaususių valstybių ir regionų viešajam notariatui⁸.

Notarius publicus

Viešojo notaro pareigybei Lietuvos istoriografijoje dažnai pritrūksta apibrėžto aiškumo arba ji tiesiog niveliuojama, suliejama su sekretoriaus, raštininko pareigybe. Daugeliu atvejų remiamasi tokia šaltinių suponuota nuostata, kad šios pareigybės LDK nebuvo griežtai atskirtos. Manytume, aktualu susiaurinti kalbėjimą ir rašymą apie viešąjį notarą ir išryškinti šią kanceliarijos pareigūno kategoriją, kaip atskirą tiesiog nuo raštininko ar sekretoriaus. Pareigūnas turėjo viešojo notaro vardą, t. y. *notarius publicus*, ar *писарь явный*, notarine forma dokumentus surašydavo, tvirtindavo savo ženklų ir specialiu parašu; parašo tekstas turėjo vieningą formuluotę. Dažnai tokios pareigos buvo derinamos su papildoma notarų veikla bažnytinių institucijų raštinėse, sekretorių ar raštininkų pareigomis kunigaikščių kanceliarijose. Viešieji vyskupijų notariai dažniausiai priklausė dvasininkų luomui, bent jau notarinės veiklos laikotarpiu turėjo šventimus, diakono, neretai kunigo, vienaip ar kitaip jie atstovavo vyskupijos klerui (*clericus*, *жак*). Priklausomybė pastarajai dvasininkų grupei visuomet nurodoma paties notaro paraše kartu su vyskupijos pavadinimu. Šia prasme parašo formuluotės tekstai aktualiai pasitarnauja prozopografinių duomenų apie viešuosius notarus rinkimui, taip pat yra svarbus šaltinis viešųjų notarų tapatybei įrodyti. Notarus nuo raštininkų kategorijos skiria ir specializuota veikla, kuri reikalavo didesnės atsakomybės, kvalifikacijos ir specialių įgaliavimų. Notariai išsiskyrė tuo, kad veikė įgalinti, viešai ir turėjo laikytis tam tikros išorinės dokumentų formos⁹. Iš tikrųjų šie asmenys išklausedavo šalis, surašydavo aktus, pateikdavo juos antspauduoti, akto autentiškumą patvirtindavo specialiu notariniu ženklų, kai klierikas buvo popiežiaus ar imperatoriaus įgaliotasis notaras¹⁰. Pagal lotyniškojo

⁷ S. Kętrzyński, *Zarys nauki o dokumencie polskim wieków średnich*, Poznań, 2008, p. 200–205.

⁸ N. Kersken, „Das öffentliche Notariat in Schlesien – Lokale und regionale Bindungen und Beziehungen“, *Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung*, 56. Jahrgang, Heft 2, Marburg, 2007, p. 163–201; F. Lusček, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar, 1940, 410 p.; P. J. Schuler, *Geschichte des südwestdeutschen Notariats. Von seinen Anfängen bis zur Reichsnotariatsordnung von 1512*, Bühl (Baden), 1976, 362 p.

⁹ N. Kersken, „Viešasis notariatas viduramžių Europoje“, p. 11.

¹⁰ С. М. Каштанов, „О «жалованной юрисдикции» в средние века (ч. 1)“, *Древнейшие государства Восточной Европы (Проблемы источниковедения 2000 г.)*, отв. ред. Л. В. Столярова, Москва, 2003, p. 300.

notariato principus notarų dokumentai buvo teisiškai patikimi, turėjo oficialaus rašytinio įrodymo statusą, o notarinio dokumento įrodomoji galia prilygo karalių, imperatorių, popiežių dokumentams. Notarai dokumentus parengdavo dokumento šalių (dažniausiai privačių asmenų) prašymu. Notarai apklausdavo šalis, kad išsiaiškintų visas teisiškai reikšmingas aplinkybes, ir pirmiausia parengdavo konceptą, o tik tada galutinį dokumentą. Galutinį dokumentą galėdavo parengti ir kitas notaras. Notarų dokumentai turėjo privalomą notarinę formą, vadinamąjį „notarinį instrumentą“ (pagal vok. k. *Notariatsinstrument*). Vienoje iš senųjų Lietuvos Metrikos knygų, LM–7, turime įrašytą rusėnišką 1505 m. Kronoberge atlikto notarinio dokumento vertimą su Strengneso (švedų k. Strängnäs) vyskupijos notaro parašo formuluotės vertimu¹¹. Akivaizdu, LDK didžiojo kunigaikščio kanceliarijoje tokie notariniai dokumentai jau nebuvo naujiena.

Notariatas – tai viena iš privačių aktų formavimo sistemų, šalia neprocesinės teisenos – „maloningosios teisenos“¹². Šios ankstyvaisiais viduramžiais besiformavusios vienalaikės sistemos apėmė skirtingus regionus: XIII a. neprocesinė teiseną plito labiau į šiaurę nuo geografinės Bordo–Ženevos linijos esančiame regione, tuo tarpu Pietų Prancūzija ir Italija tapo viešojo notariato viešpatavimo teritorija¹³. Vokietijos teritorijoje veikė abi sistemos, jos formavosi kaip vyskupijos kurijos tarnybos (oficiolato) kompetencijų sritys, oficialą skyrė pats vyskupas; oficialas skelbė nuosprendžius vyskupo vardu. Padaugėjęs privačių sandorių prireikė kurti naujas vyskupijos kurijos pareigybes. Bendras jų pavadinimas buvo klierikas. Pradinė klieriko reikšmė buvo dvasininkijos atstovas, tačiau jau brandžiaisiais viduramžiais šis terminas imtas vartoti prie pagalbinio vyskupijos kurijos personalo raštininkų ir notarų pavadinimų, iš klierikų raštininkų ir klierikų notarų vėliau radosi klerko pavadinimas¹⁴.

Nuo XII a. viešojo notariato institucija aptinkama Aukštutinėje Italijoje, nuo XIII a. pradžios perimta ir plėtota Prancūzijoje ir į šiaurę nuo Alpių. Šis procesas vyko pirmiausia kodifikuojant bažnytinę teisę ir reglamentuojant procesinę teisę¹⁵. Jei anksčiau notaras kartu su „tabellarius, tabello, scriba“¹⁶ reiškė dažniausiai tiesiog raštininką, vėliau nusistovėjęs notaro pavadinimas įprastai reiškė būtent viešąjį no-

¹¹ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 7 (1506–1539). Užrašymų knyga 7*, par. I. Ilarienė, L. Karalius, D. Antanavičius, Vilnius, 2011, p. 66–68, nr. 13.3.

¹² Prancūzų šaltiniotyrynėje istoriografijoje vartojamas terminas *jurisdiction gracieuse*, pažodžiui reiškia malonės teiseną, malonės teisingumą. *Jurisdiction voluntaria* – lotyniškoji šios sąvokos reikšmė apima viešosios valdžios dalyvavimo įforminant privačius sandorius, jų pagrindu surašytus aktus, nustatytas procedūras, kurios suteikia tokiems dokumentams autentiškumą ir juridinę galią. Pavadinimą lėmė tai, kad viešoji valdžia malonėje pripažinti sandorį teisėtą ir padėjo apsaugoti nuo sandorio užginčijimo, žr. C. M. Каштанов, *op. cit.*, p. 295.

¹³ C. M. Каштанов, *op. cit.*, p. 296.

¹⁴ Ten pat, p. 304.

¹⁵ N. Kersken, „Das öffentliche Notariat in Schlesien“, p. 164–165.

¹⁶ K. Skupieński, *op. cit.*, p. 8.

tarą, o vėlyvaisiais viduramžiais išplito po visą Šventosios Romos imperiją. XIV a. trečiajame dešimtmetyje viešieji notarijai jau veikė visame Baltijos jūros regione, tuo pat metu jie pradėjo veikti didžiojo magistro kanceliarijoje Vokiečių ordino valstybėse – Prūsijoje ir Livonijoje, Tartu, Kulmo ir Rygos vyskupų kanceliarijose¹⁷.

LDK notariato pradinį raidos etapą simboliškai ženklina seniausias LDK žinomas notarinis dokumentas – pirmojo Vilniaus vyskupo Andriejaus (1388–1398) testamentas¹⁸, kurį parengė imperatoriaus teisių notaras Mikalojus Krokuvietis (*Nicolaus Nicolai de Cracovia*)¹⁹. Testamentas surašytas 1398 m. spalio 27 d. Vilniuje, dokumento tekstas patvirtintas notarinio ženklu ir parašu²⁰. Viduramžiais visus notarinius dokumentus pasirašydavo notarijai, parašo kairėje nupiešdami savo notarinį ženklą – signetą, kurio vieta visada buvo kairėje parašo pusėje. Bene ankstyviausias teisinio akto, testamentas, paminėjimas yra Lietuvos karaliaus Mindaugo 1259 m. rašte Livonijos ordinui dėl Dainavos, Skalvos ir Žemaitijos žemių dovanojimo²¹. Taigi, testamentas bent valdovų lygiu buvo žinomas jau nuo XIII a. vidurio. Apie testamentinio paveldėjimo recepciją Lietuvos žemėse XIV a. dar negalime kalbėti. Viena vertus, dar nebuvo Bažnyčios institucijos, kuri labiausiai veikė visuomenės raštingumą, kita vertus, tuo laiku dar negalime kalbėti apie valdovo kanceliariją, turinčią reikiamą vidinę struktūrą; net ir gausėjant dokumentų, jų gerai nemokėta saugoti ir archyvuoti, neturėta nuolatinio kanceliarijos personalo, naudotasi vienuolių raštininkų, notarų paslaugomis²². Remdamiesi faktine medžiaga tyrėjai sutinka, kad situacija iš esmės ėmė keistis tik XV a., Vytauto Didžiojo laikais. Seniausią žinomą pasaulietinį testamentą turime su 1458 m. data, jį surašė vyskupo notaras Jonas Vilniuje²³. Stiprėjant ir plečiantis jurisdikcijai Lietuvoje, pamažu klostėsi viešojo notariato veikla, atsirado notaro patvirtinto dokumento paklausa, formavosi notarinio dokumento statusas ir pripažinimas.

¹⁷N. Kersken, „Viešasis notariatas viduramžių Europoje“, p. 13.

¹⁸AGAD, Dział dokumentów pergaminowych, nr. 8485; *Codex diplomaticus ecclesiae cathedralis necnon dioecesis Vilnensis*, vol. 1 (1387–1507), edd. J. Fijałek, W. Semkowicz, Kraków, 1948, nr. 33, p. 54–59.

¹⁹LKD, nr. 1374, p. 246.

²⁰Pergamentas, deja, vietomis neįskaitomas, ypač notaro parašo vietoje – nežinoma, kurioje vyskupijoje dvasininkas gavo šventimus.

²¹Lietuvos karaliaus Mindaugo 1259 m. rašte Livonijos ordinui dėl Dainavos, Skalvos ir Žemaitijos žemių dovanojimo minimas nekilnojamo ir kilnojamo turto dovanojimas bei užrašymas testamentu, žr. *Mindaugo knyga. Istorijos šaltiniai apie Lietuvos karalių*, par. D. Antanavičius, D. Baronas, A. Dubonis, R. Petrauskas, Vilnius, 2005, nr. 28, p. 82–84.

²²*Chartularium Lithuaniae res gestas magni ducis Gedeminae illustrans: Gedimino laišakai*, par. S. C. Rowel, Vilnius, 2003, p. XXXIX.

²³J. Ochmański, „Moniwid i jego ród“, *Lituano–Slavica Posnaniensia: Studia historica*, 2003, t. 9, p. 15, 36; W. Semkowicz, „Przywileje Witolda dla Moniwida, starosty wileńskiego i testament jego syna Jana Moniwidowicza“, *Ateneum Wileńskie*, 1923, z. 1, p. 261–262.

Viešųjų notarų skaičius LDK vyskupijose XIV–XVI a.

Žymus notariato istorikas Fritzas Luschekas, tyrinėjęs Silezijos regiono viešąjį notariatą, paskaičiavo 1282–1599 m. žinomus to regiono viešuosius notarų, anot jo, viešųjų notarų buvo apie 820 asmenų. Tuo pat metu čekų notariato tyrėjo Josefo Nuhličeko darbai padėjo padidinti pradinį Silezijos regiono viešųjų notarų skaičių iki 870. Visai šiai notarų grupei priskirtini 3000 surašytų dokumentų²⁴. Lenkų istorikas K. Skupienski skaičiavo Lenkijos karalių kanceliarijos darbuotojus Kazimiero, Alberto ir Aleksandro laikais ir gavo 187, iš jų 24 buvo viešieji notari, sudarė 13 %²⁵. Dažnai asmuo pirma pasirodydavo kaip viešasis notaras, o kanceliarijos darbuotoju tapdavo jau po to. Pasitaikydavo ir atvirkštinių atvejų.

Mūsų skaičiavimais, pagal Lietuvos katalikų dvasininkų prozopografinius duomenis viešųjų notarų skaičiai LDK teritorijoje yra daug kuklesni. Vilniaus, Žemaičių, Lucko vyskupijose XIV–XVI a. yra žinomi apie 129 viešųjų notarų pareigas vyskupijose užėmę asmenys (žr. Priedą). Šis skaičius atspindi tik dalį viso viešojo notariato korpuso ir laikytinas santykinis. Tikslėnius skaičiavimus labiausiai sunkina tai, kad išliko nedaug rankraštinių istorijos šaltinių, kurie liudytų viešųjų notarų darbus. Kita susijusi aplinkybė – dažnu atveju asmenų notarinės veiklos trumpalaikiškumas. Tai gi, informaciją apie asmens notarystę kito profilio istorijos šaltiniuose galėjo stelbti vėliau turėtos aukštesnės pareigos, nes viešaisiais notariais dirbę išsilavinę vyskupijų tarnautojai dažnai sulaukdavo aukštesnių paskyrimų. Manytume, santykinai nedidelį LDK viešųjų notarų skaičių pirmiausia nulėmė fragmentiškai teišlikę šaltiniai, kita vertus, tai gali sietis ir su santykinai lėta (vangia?), vėluojančia notariato recepcija ir sklaida LDK.

XIV a., t. y. nuo 1388 m., kai buvo įsteigta Vilniaus vyskupija, žinoma 15 LDK tarnavusių dvasininkų²⁶, iš jų vienas – viešasis notaras²⁷. Visų asmenų tarnystės vieta buvo Vilniaus vyskupijoje. Iš jų 4 asmenys veiklą tęsė ir XV a., todėl jie taip pat priskiriami ir prie XV a. dvasininkų.

LDK vyskupijose XV a. darbavosi 570 dvasininkų, iš jų 14 ėjo viešųjų notarų pareigas²⁸. Vadinas, XV a. viešieji notari sudarė 2,4 % visų to laikotarpio LDK dvasininkų. Vilniaus vyskupijoje XV a. randame 262 dvasininkus, iš jų 7 buvo viešieji notari: Mikalojus (1434)²⁹; Jurgis Paulavičius (1484–1499/1501)³⁰; Martynas

²⁴ N. Kersken, „Das öffentliche Notariat in Schlesien“, p. 163.

²⁵ K. Skupienski, *op. cit.*, p. 113.

²⁶ LKD, nr. 174, 175, 392, 525, 546, 547, 669, 1230, 1371, 1372, 1373, 1374, 1603, 1656, 1952.

²⁷ Ten pat, nr. 1374.

²⁸ Ten pat, nr. 13, 151, 483, 752, 1039, 1182, 1383, 1431, 1612, 1615, 1871, 1874, 2184; A. Gąsiorowski, *op. cit.*, p. 40, nr. 314.

²⁹ LKD, nr. 1383.

³⁰ Ten pat, nr. 1039.

Poznanietis (1486–1504)³¹; Jonas (1495)³²; Mikalojus Žukovskis (1495–1531)³³; Paulius Blonietis (1497–1509)³⁴; Stanislovas Poznanietis (1498)³⁵.

XV a. Žemaičių vyskupijai buvo priskirtas 61 dvasininkas, iš jų 5 buvo viešieji notari: Adomas Starčevietis (1496)³⁶, Aleksiejus Andriejaitis Raseiniškis (1497)³⁷, Mykolas³⁸, Mykolas Germanaitis Trakiškis (1475–1478)³⁹ ir Paulius Pšasnišietis (1490–1512)⁴⁰. Akivaizdu, kad Žemaičių vyskupijoje buvo didžiausias viešųjų notarų iš dvasininkų tarpo procentas – 8,1 %.

Lucko vyskupijoje XV a. žinomi 228 dvasininkai, iš jų tik du – viešieji notari: Grigalius (1419)⁴¹ ir Leonardas Vircenskis (po(?) 1482)⁴². Tai nesudaro nė sveiko procento. Dviejose vyskupijose, Lucko ir Vilniaus, paskyrimus turėjo 4 dvasininkai, kurie nebuvo viešieji notari⁴³.

Ne vienoje vyskupijoje XV a. tarnavo 12 dvasininkų. Apie 21 dvasininką nėra duomenų, kurioje vyskupijoje dirbo. 53 dvasininkai minimi abiejuose XV a. ir XVI a. sąrašuose; iš jų 5 viešieji notari (žr. Priedą).

Remiantis LKD publikuotais duomenimis, XVI a. bendrą dvasininkų skaičių sudaro 2044 LDK vyskupijose tarnavę dvasininkai. Į skaičių įtraukti ir Kijevo vyskupai: XV a. yra 11⁴⁴, XVI a. (iki 1569 m.) – 6 vyskupai⁴⁵. Palyginti su XV a., dvasininkų skaičius išaugo 3,6 karto. Iš 2044 XVI a. dvasininkų 119 asmenų minimi tam tikrą laiką buvę viešaisiais notariais (žr. Priedą). Tai sudaro 5,8 % visų XVI a. LDK dvasininkų. Palyginę XV ir XVI a. dvasininkų ir viešųjų notarų santykį, galime įžvelgti bendrą skaičių dinamikos tendenciją: jei bendras dvasininkų skaičius XVI a. buvo 3,6 karto didesnis nei XV a., dvasininkų viešųjų notarų procentinis skaičius išaugo mažiau, t. y. 2,7 karto. Taigi, dvasininkų ir viešųjų notarų skaičiaus santykinis augimas LDK vyskupijose XIV–XVI a. yra ne notarų naudai. Dvasininkų

³¹ A. Gašiorowski, *op. cit.*, p. 40, nr. 314.

³² LKD, nr. 752.

³³ Ten pat, nr. 1431.

³⁴ Ten pat, nr. 1874.

³⁵ Ten pat, nr. 2184.

³⁶ Ten pat, nr. 13.

³⁷ Ten pat, nr. 151.

³⁸ Ten pat, nr. 1612.

³⁹ Ten pat, nr. 1615.

⁴⁰ Ten pat, nr. 1871.

⁴¹ Ten pat, nr. 483.

⁴² Ten pat, nr. 1182.

⁴³ Ten pat, nr. 579, 737, 2144, 2145.

⁴⁴ Ten pat, nr. 54, 407, 722, 754, 1109, 1387, 1604, 1617, 2128, 2129, 2166.

⁴⁵ Ten pat, nr. 754, 797, 1451, 1537, 1850, 2041.

skaičiaus vyskupijose proporcijos XV ir XVI a. pavaizduotos toliau pateikiamose diagramose⁴⁶.

Tokia vizualizacija parodo, kad skaičiai per XV–XVI a. nors ir augo, asmenų pasiskirstymo vyskupijose proporcijos keitėsi nedaug: pastebimas didesnis skaičius tarnavusiųjų ne vienoje vyskupijoje, didesnis procentinis skaičius Vilniaus vyskupijoje, mažesnis – Žemaičių ir Lucko vyskupijose. Teigiamas dalykas – išsamesnės žinios šaltiniuose apie XVI a. dvasininkų tarnybos vietas.

XVI a. žinomi 1065 Vilniaus vyskupijos dvasininkai, 815 Lucko vyskupijos, 212 Žemaičių vyskupijos. Ne vienoje vyskupijoje tarnavo 89 dvasininkai. Iš XVI a. apie 49 dvasininkus neišliko duomenų, kuriai vyskupijai jie buvo priskirti. Tarp jų yra 4 viešieji notarai: (Dominykas (1518); Mikalojus Lonckis (1520); Mikalojus Vengrovietis (1538); Erazmas Brastietis (1541)⁴⁷.

Vilniaus vyskupijoje XVI a. pagal LKD duomenis suskaičiuojami 1065 dvasininkai, iš jų 80 viešųjų notarų (žr. Priedą). Tai sudaro 7,5 % visų to laikotarpio šios vyskupijos dvasininkų.

XVI a. bendras santykinis dvasininkų skaičius Žemaitijoje „išaugo“ iki 212 asmenų. Iš jų kaip viešieji notarai žinomi 18 asmenų: Grigalius Červa (1541–1571)⁴⁸; Jeronimas Nienaltovskis (1522–1533)⁴⁹; Jonas Sokolnickis (1514–1523)⁵⁰; Jonas Domanovskis (1524–1563)⁵¹; Jonas Voverė (1524–1563)⁵²; Jonas Jomantaitis iš Šalčininkų (1528–1554)⁵³; Jonas Sieciechovietis (II) (1572–1574)⁵⁴; Jurgis Taliatas

⁴⁶ Tenka apgailestauti, kad dėl nepakankamo viešųjų notarų skaičiaus dydžio šiose dviejose vizualizacijose negalėjome pavaizduoti, kaip atrodo viešųjų notarų dalys kiekvienoje vyskupijoje.

⁴⁷ LKD, nr. 415; 422; 1470; 1508.

⁴⁸ Ten pat, nr. 501.

⁴⁹ Ten pat, nr. 534.

⁵⁰ Ten pat, nr. 801.

⁵¹ Ten pat, nr. 830.

⁵² Ten pat, nr. 831.

⁵³ Ten pat, nr. 839.

⁵⁴ Ten pat, nr. 975.

(1508–1533)⁵⁵; Jurgis Simonavičius / Šimkavičius (1538–1547)⁵⁶; Laurynas Benjaminas Volfas (1506–1522)⁵⁷; Laurynas Čeliustkietis (1528–1533)⁵⁸; Martynas Sokolnickis (1512–1533)⁵⁹; Martynas Goslickis (ap. 1565/67–1579)⁶⁰; Motiejus Uličietis (1509)⁶¹; Motiejus Prusinovicietis (1510)⁶²; Paulius Pšasnišietis (1490–1512)⁶³; Pranciškus Srednickis (1559–1589)⁶⁴; Petras Roizijus Mauras (1561–1571)⁶⁵. Kai kurių tarnybos vieta buvo ir Vilniaus vyskupija: Jono Domanovskio, Jono Voverės, Jono Jomantaičio iš Šalčininkų, Jurgio Taliato, Lauryno Benjaminio Volfo, Motiejaus Prusinoviciečio, Petro Roizijaus Mauro. Dar du dvasininkai viešieji notarai Jonas Domanovskis ir Pranciškus Srednickis turėjo kitas tarnybos vietas Lucko vyskupijoje.

Bendras XV–XVI a. viešųjų notarų skaičius Žemaičių vyskupijoje yra 22 (žr. Priedą)⁶⁶, vienas iš jų, Paulius Blonietis, skaičiuojamas ir kaip XV a., ir kaip XVI a. notaras.

Lucko vyskupijoje XVI a. iš 815 dvasininkų viešieji notarai buvo 39 asmenys (žr. Priedą). Viešieji notarai sudarė 4,7 % bendro vyskupijos dvasininkų skaičiaus.

Skaičiavimai rodo, kad, palyginti su XV a., visose vyskupijose daugėjo dvasininkų ir atitinkamai didėjo viešųjų notarų skaičius vyskupijose. Būtina pasakyti, kad ir XV a., ir XVI a. notarų skaičiavimams didelę įtaką daro išlikusių istorijos šaltinių fragmentiškumas. Kita vertus, vyskupijų viešųjų notarų skaičių daugėjimo tendencijos neabejotinai rodo LDK notariato plėtrą XVI a.

Viešųjų notarų kilmės, šventimų ir tarnybos vietos

Publikuoti prozopografiniai duomenys suteikia galimybę paanalizuoti LDK vyskupijų viešųjų notarų horizontalųjį mobilumą, kuris išryškėja per skirtingos kilmės ir dvasininkų šventimų vietos, taip pat per šventimų ir tarnybos vietų palyginimą. Tam tikros informacijos apie tarnybinį mobilumą suteikia ir turima medžiaga ne apie vieną skyrimo vietą. Dvasininkų paskyrimus ne į vieną vyskupiją rodo XV ir

⁵⁵ Ten pat, nr. 1045.

⁵⁶ Ten pat, nr. 1059.

⁵⁷ Ten pat, nr. 1148.

⁵⁸ Ten pat, nr. 1153.

⁵⁹ Ten pat, nr. 1273.

⁶⁰ Ten pat, nr. 1337.

⁶¹ Ten pat, nr. 1704.

⁶² Ten pat, nr. 1708.

⁶³ Ten pat, nr. 1871.

⁶⁴ Ten pat, nr. 2045.

⁶⁵ Ten pat, nr. 2024.

⁶⁶ Pažymėtina, kad 22 Žemaičių vyskupijos notarus suskaičiavo ir Grzegorz Błaszczyk, nors personalijos ne visos sutampa, žr. G. Błaszczyk, *Diecezja żmudzka od XV do początku XVII wieku. Ustrój*, Poznań, 1993, p. 90–91.

XVI a. diagramos, kuriose kartu atskleidžiamas viešųjų notarų tarnybos vietų proporcijų santykis. Iš XV a. yra duomenų apie 12 LDK dvasininkų, kurie turėjo nevienalaikius paskyrimus skirtingose vyskupijose, dauguma, 7 dvasininkai, tarnavo Vilniaus ir Žemaičių vyskupijose⁶⁷, 4 dvasininkai – Vilniaus ir Lucko vyskupijose⁶⁸, vienas – Vilniaus ir Kijevo vyskupijose⁶⁹. Situacija keitėsi XVI a. LKD duomenimis, ne vienoje vyskupijoje dirbusių dvasininkų skaičius išaugo iki 89, iš jų 20 buvo viešieji notariai. Toliau aptarsime, kokia tvarka pasiskirstė XVI a. vyskupiją keisti turėję dvasininkai.

Vilniaus ir Žemaičių vyskupijose tarnavo 19 dvasininkų⁷⁰, iš jų 6 viešieji notariai (Jonas Voverė (1524–1563); Jonas Jomantaitis iš Šalčininkų (1528–1554); Jurgis Taliatas (1508–1533); Laurynas Benjaminas Volfas (1506–1522); Motiejus Prusinovicietis (1510); Petras Roizijus Mauras (apie 1505–1571)⁷¹. Žemaičių ir Vilniaus vyskupijose tarnavo 11 dvasininkų⁷², tarp jų nėra viešųjų notarų. Pasitaikė atvejų, kai asmuo tarnavo Vilniaus, Žemaičių ir Lucko vyskupijose⁷³.

Vilniaus ir Lucko vyskupijose per XVI a. buvo paskirti 18 dvasininkų⁷⁴, iš jų 4 buvo viešieji notariai (Mikalojus Volbožietis (1501–1534); Jurgis Chvalčevskis (1522–1549); Juozapas Jasinskis (1527–1560); Jurgis Albinas / Albinijus (1535–1570); Baltramiejus Nedzvičkis (1578–1594)⁷⁵. Būta atvejų, kai asmuo tarnavo Vilniaus, Lucko ir Žemaičių vyskupijose, vienas iš jų viešasis notaras Jonas Domanovskis (1524–1563)⁷⁶.

Lucko ir Vilniaus vyskupijose paeiliui tarnavo 32 dvasininkas⁷⁷, iš jų 7 buvo viešieji notariai (Stanislovas Bierunskis (1517–1555); Mikalojus Pietruševskis (1528–1561); Stanislovas Narkuskis (II) (1538–1564); Baltramiejus Brudnicijus (1544–1548); Baltazaras Krasovskis (1548–1586); Laurynas Volskis (1551–1584); Gabrielius Braciševskis (1569–1601)⁷⁸. Yra atvejų, kai dvasininko tarnybos siejosi

⁶⁷ LKD, nr. 320, 657, 664, 1033, 1139, 1257, 1375.

⁶⁸ Ten pat, nr. 579, 737, 2144, 2145.

⁶⁹ Ten pat, nr. 754.

⁷⁰ Ten pat, nr. 7, 347, 368, 798, 831, 839, 844, 915, 1045, 1062, 1074, 1148, 1257, 1457, 1553, 1596, 1708, 1882, 2024.

⁷¹ Ten pat, nr. 831, 839, 1045, 1148, 1708, 2024.

⁷² Ten pat, nr. 172, 661, 1365, 1369, 1370, 1640, 1836, 1842, 1904, 1949, 2359.

⁷³ Ten pat, nr. 254.

⁷⁴ Ten pat, nr. 43, 99, 145, 162, 371, 436, 449, 737, 1021, 1053, 1058, 1197, 1229, 1440, 1747, 1758, 1852, 2021.

⁷⁵ Ten pat, nr. 1440, 1053, 1021, 1058, 371.

⁷⁶ Ten pat, nr. 830; antrasis atvejis – nr. 654.

⁷⁷ Ten pat, nr. 73, 135, 216, 295, 313, 337, 357, 391, 471, 579, 610, 918, 1272, 1310, 1359, 1467, 1494, 1504, 1578, 1165, 1776, 1795, 1877, 1988, 2011, 2052, 2219, 2267, 2285, 2313, 2339, 2353.

⁷⁸ Ten pat, nr. 2219, 1494, 2267, 357, 313, 1165, 471.

su Lucko, Vilniaus ir Žemaičių vyskupijomis⁷⁹. Turime dvasininką viešąjį notarą Pranciškų Srednickį (1559–1589), tarnavusį Lucko ir Žemaičių vyskupijose⁸⁰.

Išsiskiria pavieniai atvejai, kai asmuo tarnavo net keturiose vyskupijose: Lucko, Vilniaus, Kijevo ir Žemaičių⁸¹. Vilniaus ir Kijevo vyskupijose tarnavusių dvasininkų rankame vos du⁸², atvirkštine tvarka, Kijevo ir Vilniaus vyskupijoje dirbusį randame vieną dvasininką⁸³.

Tiksli notarų kilmė daugeliu atvejų nežinoma. Pagal LKD surinktą ir publikuotą medžiagą apie viešųjų notarų kilmę galima spręsti pirmiausia iš kilmėvardžių. Geografinė kilmės vietų mozaika išties marga.

Viešųjų notarų šventimų vietos: Vilniaus, Žemaičių, Lucko, Gniezno, Krokuvos, Poznanės, Plocko, Vloclaveko, Pšemyslio vyskupijos.

Vilniaus vyskupijoje šventimus gavo iš viso 11 viešųjų notarų: Jurgis Taliatas (1508–1533); Jurgis Vilnietis (II) (1510); Vaclovas Čirka (1517–1546); Martynas Vosyliškietis (1522–1524); Paulius Hircinas (1522–1531); Stanislovas Komorovskis (1522–1539); Andriejus Bareika (1522–1544); Jonas Jomantaitis iš Šalčininkų (1528–1554); Bernardas Jokūbaitis Vilnietis (II) (1533); Grigalius Deltuviškis (1558); Danielius Dubickis (1597)⁸⁴. Pažymėtina, kad visi jie dirbo Vilniaus vyskupijoje, o du iš jų – ir Žemaičių vyskupijoje: Jonas Jomantaitis ir Jurgis Taliatas. Šie duomenys parodo, kad apie viešuosius notarus, gavusius šventimus Vilniaus vyskupijoje, galime kalbėti tik iš XVI a. laikotarpio. Kai kurių kilmė atsispindi prievardžiuose, visi kilę iš LDK.

Žemaičių vyskupijoje šventimus gavo 2 viešieji notari: Aleksiejus Andriejaitis Raseiniškis (1497)⁸⁵ ir Jurgis Simonavičius / Šimkavičius (1538–1547)⁸⁶. Abu jie dirbo Žemaičių vyskupijoje. Vienas kilęs iš Raseinių, kitas – tiesiog iš Žemaitijos (*de Samogitia*).

Lucko vyskupijoje šventimus gavo 10 viešųjų notarų: Leonardas Vircenskis (po(?) 1482); Lukas Ksienžopolietis (1504–1534/35); Mikalojus Pietruševskis (1528–1561); Paulius Branskietis (1530–1550); Stanislovas Vengrovietis (1534); Mikalojus Vengrovietis (1538); Jonas Sošenskis (1541); Baltazaras Krasovskis (1548–1586); Kilijonas Suchožebrietis (1554); Paulius Terlikovskis (1560)⁸⁷. Daugumos – 7 notarų – tarnybos vietos pasiliko Lucko vyskupijoje; 2 notari tarnavo Vilniaus vyskupijoje:

⁷⁹ Ten pat, nr. 504, 1451.

⁸⁰ Ten pat, nr. 2045.

⁸¹ Ten pat, nr. 1451.

⁸² Ten pat, nr. 754, 1537.

⁸³ Ten pat, nr. 797.

⁸⁴ Ten pat, nr. 1045, 1046, 2491, 1281, 1888, 2235, 217, 839, 389, 514, 411.

⁸⁵ Ten pat, nr. 151.

⁸⁶ Ten pat, nr. 1059.

⁸⁷ Ten pat, nr. 1182, 1212, 1494, 1899, 2261, 1508, 872, 313, 1106, 1933.

Lukas Ksienžopolietis ir Stanislovas Vengrovietis; 2 notarai tarnavo ir Lucko, ir Vilniaus vyskupijose: Mikalojus Pietruševskis ir Baltazaras Krasovskis. Mikalojaus Vengroviečio tarnybos vieta nenurodyta. Penki yra kilę iš Drohičino žemės⁸⁸, o du iš Melniko žemės: Mikalojus Pietruševskis, Paulius Terlikovskis; du iš Vengrovo (Lenkija): Mikalojus Vengrovietis ir Stanislovas Vengrovietis; Paulius Branskietis buvo iš Bransko miestiečių. Apibendrinant galime teigti, kad iš Lucko vyskupijoje šventimus gavusių notarų dauguma buvo kilę iš vyskupijai priklausiusių žemių.

Gniezno vyskupijos šventimus gavo 12 viešųjų notarų⁸⁹: Mikalojus Volbožietis (1501–1534); Jonas Rybnietis (1503); Laurynas Benjaminas Volfas (1506–1522); Andriejus Nadboras (1521–1547); Stanislovas Gnieznetis (1522); Jokūbas Viežbietis (1531); Mikalojus Rozniatovskis (1531); Vincentas Biskupicietis (1534); Stanislovas Pelka (1538–1559); Mikalojus Trojanas iš Chrošnevičių (1550–1552); Andriejus Stralkovskis (1554–1581); Motiejus Kresliovskis (1569). Vienuolika notarų tarnavo Vilniaus vyskupijoje, iš jų Mikalojus Volbožietis turėjo tarnybas dviejose vyskupijose, Vilniaus ir Lucko, o Laurynas Benjaminas Volfas – Vilniaus ir Žemaičių vyskupijose. Notaras Stanislovas Pelka tarnavo tik Lucko vyskupijoje. Gniezno vyskupijoje šventimus gavusių notarų kilmės vietos atitinka šios vyskupijos teritoriją.

Krokuvos vyskupijoje šventimus gavo 6 viešieji notari⁹⁰: Benediktas Klepažietis (1503); Stanislovas Bierunskis (1517–1555); Benediktas Izdebnetis (1522); Stanislovas Krokuvietis (II) (1524); Jonas Strembošas iš Jablonicos (1524–1562); Juozapas Jasinskis (1527–1560). Visi dirbo Vilniaus vyskupijoje XVI a., o du, Stanislovas Bierunskis ir Juozapas Jasinskis, dar ir Lucko vyskupijoje.

Poznanės vyskupijoje šventimus gavo 13 viešųjų notarų: Martynas Poznanietis⁹¹ (1489–1504); Mikalojus Žukovskis (1495–1531); Paulius Blonietis (1497–1509); Stanislovas Poznanietis (1498); Grigalius Lvovekietis (1506–1529); Leonardas Miaskovietis (1510–1514); Jeronimas Volskis (1515–1548); Mikalojus Lonckis (1520); Stanislovas Bžuminas (1528); Tomas Čarnkovietis (1528–1529); Mikalojus Pšetockis (1537); Stanislovas Liatovičietis (prieš? 1541); Grigalius Červa (1541–1571). Devyni iš jų dirbo Vilniaus vyskupijoje, du – Lucko, vienas – Žemaičių vyskupijoje, apie vieno notaro paskyrimo vietą nėra duomenų.

Vienas iš LDK viešųjų notarų Grigalius Albertaitis (1512) šventimus gavo Vloclaveko vyskupijoje ir veikiausiai dirbo Vilniaus vyskupijoje, taip pat vienas notaras, Motiejus Uličietis (1509), šventimus gavo Pšemyslio vyskupijoje, o dirbo Žemaičių vyskupijoje⁹².

⁸⁸ Ten pat, nr. 313, 872.

⁸⁹ Ten pat, nr. 1440, 779, 1148, 214, 2240, 604, 1501, 2530, 2266, 1541, 266, 1830.

⁹⁰ Ten pat, nr. 374, 2219, 376, 2246, 827, 1021.

⁹¹ Duomenis apie Martyną Jonaitį iš Poznanės žr. A. Gašiorowski, *Notariusze publiczni*, p. 40, nr. 314; duomenis apie kitus čia paminėtus žr. *LKD*, nr. 1431, 1874, 2184, 487, 1185, 532, 1470, 2257, 2455, 1507, 2272, 501.

⁹² Ten pat, nr. 491 ir 1704.

Pasakytina, kad apie dalies viešųjų notarų šventimų vietas trūksta duomenų.

Viešųjų notarų šventimų vieta – Plocko vyskupija. Čia šventimus gavo 21 viešasis notaras; jų tarnybos vietos: Vilniaus vyskupijoje – 9; Žemaičių – 6; Lucko – 6; apie vieną viešąjį notarą nėra duomenų, kuriai vyskupijai jis buvo priskirtas (Dominykas, 1518 m.⁹³).

Vilniaus vyskupijoje tarnavo: Motiejus Prusinovicietis (1510)⁹⁴; Stanislovas Drozdovskis (1517–prieš 1540)⁹⁵; Teofilis Zakročimietis (1519–1524)⁹⁶; Motiejus Bertrandas (1520–1530)⁹⁷; Abraomas Chelchietis (1521)⁹⁸; Jonas Šliubovietis (1522–1526)⁹⁹; Saliamonas Ciškovskis (1522–1529)¹⁰⁰; Mikalojus Motička (1527–1561)¹⁰¹; Merkėlis Bojanovicietis (1540–1544)¹⁰².

Žemaitijos vyskupijoje tarnavo: Paulius Pšasnišietis (1490–1512)¹⁰³; Adomas Starčevietis (1496)¹⁰⁴; Motiejus Prusinovicietis (1510)¹⁰⁵; Martynas Sokolnickis (1512–1533)¹⁰⁶; Jeronimas Nienaltovskis (1522–1533)¹⁰⁷; Martynas Goslickis (ap. 1565/67–1579)¹⁰⁸.

Lucko vyskupijoje tarnavo: Tomas Pultuskietis (1533–1561)¹⁰⁹; Motiejus Maruševskis (1542)¹¹⁰; Mikalojus Kolačkovskis (1543–1592)¹¹¹; Jokūbas Plonskietis (I) (1544–1561)¹¹²; Jokūbas Plonskietis (II) (1548–1559)¹¹³; Albertas Rosochackis iš Sviencienicos (1562–1565)¹¹⁴.

Apie LDK vyskupijų viešųjų notarų įgaliojimus, t. y. kokiomis teisėmis jie buvo notarai imperatoriaus, popiežiaus ar abiejų, pirmiausia nurodoma notarų parašo

⁹³ Ten pat, nr. 415.

⁹⁴ Ten pat, nr. 1708.

⁹⁵ Ten pat, nr. 2218.

⁹⁶ Ten pat, nr. 2438.

⁹⁷ Ten pat, nr. 1725.

⁹⁸ Ten pat, nr. 4.

⁹⁹ Ten pat, nr. 823.

¹⁰⁰ Ten pat, nr. 2057.

¹⁰¹ Ten pat, nr. 1490.

¹⁰² Ten pat, nr. 1368.

¹⁰³ Ten pat, nr. 1871.

¹⁰⁴ Ten pat, nr. 13.

¹⁰⁵ Ten pat, nr. 1708.

¹⁰⁶ Ten pat, nr. 1273.

¹⁰⁷ Ten pat, nr. 534.

¹⁰⁸ Ten pat, nr. 1337.

¹⁰⁹ Ten pat, nr. 2457.

¹¹⁰ Ten pat, nr. 1762.

¹¹¹ Ten pat, nr. 1526.

¹¹² Ten pat, nr. 624, šventimų vieta, Plocko vyskupija, spėjama pagal kilmės vietą.

¹¹³ Ten pat, nr. 630.

¹¹⁴ Ten pat, nr. 118.

formuluotėse. Priede pateiktame chronologiniame notarų sąrašė matyti, kad šie duomenys yra apie jų daugumą. Apie kai kuriuos asmenis išlikę tik paminėjimai, kad buvo notarai (žr. Priedą).

Pateiktų skaičių apibendrinimas

Tyrimo metu atliktų ir šiame darbe pateiktų skaičiavimų suvestinė apie notarus LDK vyskupijose XV ir XVI a.

Vyskupija	Amžius	Dvasininkų skaičius	Viešųjų notarų skaičius	Viešųjų notarų skaičius, procentais
Vilniaus	XV a.	262	7	2,4
Vilniaus	XVI a.	1065	80	7,5
Žemaičių	XV a.	61	5	8,2
Žemaičių	XVI a.	212	18	8,5
Lucko	XV a.	228	2	0,9
Lucko	XVI a.	815	39	4,7
Ne viena	XV a.	12	0	–
Ne viena	XVI a.	89	20	22,5
Nėra žinių	XV a.	21	1	4,7
Nėra žinių	XVI a.	49	4	8,1

Paskaičiuotas bendras dvasininkų ir notarų XV–XVI a. skaičių santykis yra toks: notarai sudarė vidutiniškai 6,2 % vyskupijų dvasininkų, o viešųjų notarų procentų vidurkis Vilniaus, Žemaičių ir Lucko vyskupijose sudarė 5,6 %.

Vilniaus vyskupijoje šventimus gavo 11 viešųjų notarų, Žemaičių vyskupijoje – 2, Lucko – 10, Gniezno – 12, Krokuvos – 6, Poznanės – 13, Plocko – 21, Vloclaveko – 1, Pšemyslio – 1 viešasis notaras. Apibendrinant galime teigti, kad apie Vilniaus vyskupijoje šventimus gavusius viešuosius notarus galime kalbėti tik iš XVI a. laikotarpio. Kai kurių kilmė atsispindi prievardžiuose, visi kilę iš LDK. Žemaičių vyskupijoje šventimus gavę viešieji notarai dirbo Žemaičių vyskupijoje, abu kilę iš Žemaitijos. Iš Lucko vyskupijoje šventimus gavusių notarų dauguma buvo kilę iš vyskupijai priklaususių žemių, dauguma ten ir pasiliko. Iš Gniezno vyskupijoje šventimus gavusių notarų absoliuti dauguma tarnavo Vilniaus vyskupijoje, jų kilmės vietos atitinka Gniezno vyskupijos teritoriją. Krokuvos vyskupijoje šventimus gavę viešieji notarai XVI a. dirbo Vilniaus vyskupijoje, du iš jų dar ir Lucko vyskupijoje. Dauguma Poznanės vyskupijoje šventimus gavusių viešųjų notarų dirbo Vilniaus vyskupijoje, du – Lucko, vienas – Žemaičių vyskupijoje; apie vieno notaro paskyrimo vietą nėra duomenų.

Būtina pabrėžti, kad visi šie skaičiai negalutiniai. Pastebėta LDK viešųjų notarų apskaitos ypatybė – plečiant šaltinių bazę, asmenų skaičius didėja. Aptariama dinamika tiesiogiai priklauso nuo naujų šaltinių. Tokia situacija lėmė, kad dabartiniame LDK notarų korpuso formavimo etape pateikėme tik santykinius skaičius, nepretenduodami laikyti jų galutinai tiksliais, bet siekdami parodyti bendrą LDK notarų situaciją ir svarbiausias vyskupijų notariato raidos tendencijas.

Vietoj pabaigos: apie valdovo paveldėjimo dalykų tvarkymą per viešuosius notarus 1562 m.

Tam tikrą LDK notariato augimą ir klestėjimą laikotarpiu XVI a. liudija vienas įspūdingas pergamentas – Vilniuje 1562 m. spalio mėn. pasirašytas karalaitės Kotrynos Jogailaitės ir Suomijos kunigaikščio Jono vedybų sutarties vienas iš dokumentų – *Abscessio seu abrenunciatio(...)*¹¹⁵. Šiuo dokumentu jauniausia Žygimanto Augusto sesuo, Lenkijos karalaitė, Suomijos kunigaikštienė Kotryna Jogailaitė atsisakė savo kraičio karaliaus Žygimanto Augusto naudai, pasilikdama paveldėjimą iš seserų. Aktą liudijo valdančiam elitui atstovaujantys asmenys: Vilniaus vyskupas Valerijonas Protasevičius, Lucko vyskupas Jonas Andruševičius, Vilniaus vaivada Olykos ir Nesvyžiaus kunigaikštis Mikalojus Radvila, Pamario vaivada Fabianas Cėma, karalaitės Kotrynos dvaro magistras Gabriėlius Tarla, Gostynės kaštelionas Mikalojus Radziševskis, dvaro magistras Anzelmas Gostomskis, Gdansko kaštelionas ir Prūsijos žemės įždininkas Jonas Kostka, LDK įždininkas Eustachijus Valavičius, Gniezno prepozitas Petras Miškovskis, karaliaus sekretorius Jonas Kmita. Svarbu tai, kad šis notarinis dokumentas turi net penkių viešųjų notarų parašus kartu su šalia išpieštais notariniais ženklais. Paveldėjimo reikalų sprendimo teisėtumą ir teisingumą garantavo šie viešieji notari, pasirašę pagal hierarchinį eiliškumą: Žygimanto Augusto sekretorius ir didysis Karūnos referendorius Stanislovas Karnkovskis, karaliaus sekretorius Stanislovas Narkuskis, Vilniaus vaitas ir karaliaus sekretorius Augustinas Rotundas, žymusis teisininkas Petras Roizijus Mauras, LDK kanclerio notaras Jeronimas Makoveckis.

Ar galime kalbėti apie tam tikrą viešųjų notarų elitą karaliaus aplinkoje?! Galime pagrįstai teigti, kad šie asmenys, turėję puikų išsilavinimą, tuo metu buvo pakeliui į savo tarnybinės karjeros viršūnę. Krokuvoje, Padujuje ir Vitenberge mokslus baigęs S. Karnkovskis, pradėjęs kaip karaliaus sekretorius, vėliau tapo Kujavų vyskupu ir Gniezno arkivyskupu. Stanislovas Narkuskis – vienas žymiausių Lietuvos teisininkų, dalyvavęs Lietuvos Statuto taisymo komisijos darbe ir rengęs Antrojo Lietuvos Statuto laidą, buvo paskirtas Žemaičių vyskupu. Augustinas Rotundas – žymus Lietuvos renesanso visuomenės veikėjas, mąstytojas ir publicistas¹¹⁶. Ispanas Petras

¹¹⁵ AGAD, Dział dokumentów pergaminowych, nr. 5498.

¹¹⁶ *Lietuvos istorija*, t. 5, p. 563.

Roizijus – abiejų teisių daktaras, vienas produktyviausių epigramų autorių, keletą metų dėstęs romėnų teisę Krokuvos universitete, dirbo karaliaus teismo teisėju, įsteigė Aukštesniąją civilinės teisės mokyklą Vilniuje¹¹⁷. Apibendrinami galime drąsiai juos vadinti kvalifikuotais teisės specialistais ir profesionalais. Žiūrint iš viešųjų notarų dalyko pusės, tenka paminėti pakitusią notarų parašo formuluotę. Nors visi keturi notaras nurodė esantys popiežiaus teisių, nė vienas jų neišrašė vyskupijos, kurioje gavo įšventinimus. Ypač iškalbinga yra Augustino Rotundo notarinio parašo formuluotė [...] *sacrae maiestatis regiae auctoritate notario publico* [...] (paryškinta mano. – I. I.). Tai yra viešasis notaras karaliaus įgaliojimu. Tokią priklausomybę vaizdžiai parodo Augustino Rotundo notarinis ženklas – SA monograma, kuri perskaitoma kaip *Sigismundus Augustus*. Matome naujo tipo notaro signetą ir parašo variantą. Jis kalba apie valdovo turimus viešuosius notarus Vilniuje. Galime teigti, kad XVI a. viduryje Lenkijos ir Lietuvos valdovas savo reikmėms Vilniuje turėjo kvalifikuotą notarinę pagalbą. Visomis prasmėmis karališkas istorijos šaltinis motyvuoja tolesnius viešųjų notarų tarnybos ir veiklos, ypač rašytinės, tyrimus, kurie išsamiau nušvies viešojo notariato raidą XV–XVI a. Lietuvoje.

LDK notariato ištakos neatsiejamos nuo Katalikų bažnyčios kelio į Lietuvą, o kartu nuo lotyniškosios raštijos ir romėnų teisės raidos Lietuvoje. Taigi, XIV a. antroje pusėje LDK priėmus krikščionybę su vyskupo institutu į Lietuvą „atkeliavo“ ir viešieji notaras. Nuo XV a. vidurio jau galime kalbėti apie viešojo notariato recepciją ir funkcionavimą LDK teritorijoje, XVI a. – apie viešojo notariato klestėjimo laikotarpį. Be abejo, reikia turėti omeny, kad LDK šio instituto recepcija dar nereiškė išaugusio viešųjų notarų skaičiaus ir išsiplėtusios notarų veiklos geografijos. Skaičiai šiuo atveju yra labai kuklūs. LDK XV–XVI a. turime vos apie 130 viešųjų notarų. Ankstyviausias dabar žinomas LDK viešasis notaras – imperatoriaus teisių notaras Mikalojus Krokuvietis (*Nicolaus Nicolai de Cracovia*), vienintelis kol kas iš XIV a. LDK viešųjų notarų ir, deja, išlikęs tik vienas jo surašytas dokumentas. Pagal tikslinės atrankos duomenis XV a. 10 dvasininkų buvo viešaisiais notariais, tuo tarpu XVI a. situacija keitėsi iš esmės: prozopografiniai duomenys leidžia teigti tarp dvasininkų buvus jau apie 117 viešųjų notarų. Aptartas 1562 m. notarinis dokumentas dėl Kotrynos Jogailaitės paveldėjimo atkreipia dėmesį į tai, kiek naujų faktų ir vietos naujoms įžvalgoms gali pateikti vienas dokumentas. Tenka pripažinti: dar daugelis LDK viešojo notariato instituto ištakų ir plėtros klausimų neatsakyti. Čia pristatomu darbu siekėme šiek tiek taisyti padėtį LDK viešojo notariato naudai, kad LDK vyskupijų viešųjų notarų vardai, kilmės ir tarnybų vietos būtų žinomos. Tolesnių viešojo notariato tyrimų erdvės lieka labai plačios. Svarų pamatinį akmenį į LDK viešųjų notarų istorijos pamatą padėjo šiame tyrime daug kartų minėta ir naudota prozopografinė studija „Lietuvos katalikų dvasininkai XIV–XVI a.“

¹¹⁷Ten pat, p. 528.

THE CORPS OF NOTARIES PUBLIC OF THE DIOCESES OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA IN 1388–16TH CENTURY

Inga Ilarienė

Summary

The focus of the research lies on the notaries public of the GDL, their role and place in the development of the notarial system in the GDL. The study is based on prosopographic data published by the Lithuanian Catholic clergy which allow the identification of notaries public of the GDL dioceses, analyse their distribution within the dioceses, and monitor their horizontal mobility which is manifested through different places of birth and ordination as well as through the comparison of ordination and service locations in the dioceses. Materials related to more than one place of assignment offer information on service mobility, whereas diagrams of the 15th and 16th centuries indicate the proportions of the number of clergymen in separate dioceses of the GDL. The proportion of the number of clergymen and notaries public is given in percentage. In various years of the 15th century 262 clergymen served in the Diocese of Vilnius, 228 – in the Diocese of Lutsk, 61 – in the Diocese of Samogitia; 13 clergymen served in more than one diocese, data on the place of service of 21 clergymen are unavailable, and 53 clergymen are featured in both lists attributable to the 15th and 16th centuries. The general proportion of the number of clergymen and notaries public in the 15th-16th century has been calculated: on average, notaries public made up 6.2% of the clergy of a diocese, and the percentage mean of notaries public in the dioceses of Vilnius, Samogitia and Lutsk made up 5.6%. It is observable that even though in the 15th-16th century the number of notaries public increased, changes in their distribution proportions within dioceses are insignificant: an increase in the number of those who served in more than one diocese and in the percentage in the Diocese of Vilnius, and decrease in the percentage in the dioceses of Samogitia and Lutsk are observed. The positive aspect is more comprehensive information in the sources on places of clergymen's service in the 16th century.

Making use of the published prosopographic materials, notaries' public places of birth, ordination and service were subjected to analysis. 11 notaries public (all from the GDL) were ordained in the Diocese of Vilnius in the corps of notaries public of the GDL and all of them served in the Diocese of Vilnius. 2 notaries public (both from Samogitia) were ordained in the Diocese of Samogitia and served there; 10 notaries (5 coming from Drahichyn, 2 – from Mielnik and 2 – from Poland) were ordained in the Diocese of Lutsk, seven of them served in the Diocese of Lutsk, two – in Vilnius and two – in both of the dioceses. 12 persons were ordained in the Diocese of Gniezno (all of them from Poland), 11 of them served in the Diocese of Vilnius; 6 people were ordained in the Diocese of Krakow and served in Vilnius with two serving also in Lutsk; 13 notaries were ordained in the Diocese of Poznan (9 served in the Diocese of Vilnius, 2 – in Lutsk, one – in Samogitia); 21 persons were ordained in the Diocese of Polotsk (9 notaries served in the Diocese of Vilnius, 6 – in Samogitia, and 6 – in Lutsk); one notary public was ordained in the Diocese of Wloclawek (most probably worked in the Diocese of Vilnius) and one in the Diocese of Przemysl (served in the Diocese of Samogitia).

The dynamics of numbers under consideration is directly dependent on the corps of the utilized sources. It should be noted that numbers referring to the 15th and 16th centuries were highly influenced by the patchiness of surviving historical sources. It is highly plausible that with the extension of the scope of manuscript sources, the corps of notaries public of the GDL would expand. In the present stage of the formation of the notaries' public corps of the GDL we are only able to offer general numbers, having no aspirations to view them as final and accurate. The aim was to introduce the general situation of the notaries' public corps of the GDL and trends in the development of the notarial system in the dioceses. The "backbone" of the notaries' public corps of the GDL consisting of 129 persons is featured in the chronological list of notaries public of dioceses (1398–1599) presented in the annex. Calculations suggest that, as compared to the 15th century, the number of clergymen and the respective number of notaries public in dioceses increased. The overviewed trends undoubtedly suggest of the expansion of the notarial system in the dioceses of the GDL in the 15th–16th century.

PRIEDAS

CHRONOLOGINIS VYSKUPIJŲ VIEŠŲJŲ NOTARŲ
SĄRAŠAS (1398–1599 M.)

Sąrašas parengtas iš publikuotos prozopografinės medžiagos¹¹⁸. Duomenys apie kiekvieną asmenį pateikiami tokia tvarka: ištisinės eilės numeris; numeris, kuriuo asmuo įrašytas LKD; krikštavardis, pavardė/kilmėvardis; lenktiniuose skliaustuose nurodyti priklausymo dvasininkų luomui metai; vyskupija, kurioje asmuo tarnavo; duomenys apie notarystę.

Santrumpos:

Lck – Lucko vyskupija; Vn – Vilniaus vyskupija; Žm – Žemaičių vyskupija;
kapit. – kapitulos; nž – yra informacija apie notarinį ženklą; vieš. apašt. not. – viešasis apaštalinis teisių notaras; vieš. imp. not. – viešasis imperatoriaus teisių notaras.

1. 1374. **Mikalojus Krokuvietis** (1398) Vn; vieš. imp. not.; nž.
2. 483. **Grigalius** (1419) Lck; Vladimiro vysk. not.
3. 1383. **Mikalojus** (1434) Vn; Vn vysk. not.
4. 1612. **Mykolas** (1471) Žm; Žm kapit. not.
5. 1615. **Mykolas Germanaitis Trakiškis** (1475–1478) Žm; not.
6. 1182. **Leonardas Vircenskis** (po(?) 1482) Lck; vieš. apašt. not.
7. 1039. **Jurgis Paulavičius** (1484–1499/1501) Vn; vieš. not., vieš. imp. not.; nž¹¹⁹.
8. **Martynas Jonaitis Poznanietis**¹²⁰ (1489–1504) Vn; vieš. apašt. ir imp. not.; nž.
9. 1871. **Paulius Pšasnišietis** (1490–1512) Žm; vieš. apašt. ir imp. not.
10. 752. **Jonas** (1495) Vn; vieš. not.
11. 1431. **Mikalojus Žukovskis** (1495–1531) Vn; vieš. apašt. ir imp. not.
12. 13. **Adomas Starčevietis** (?) (1496) Žm; vieš. imp. not.
13. 151. **Aleksiejus Andriejaitis Raseiniškis** (1497) Žm; vieš. apašt. not.; nž.
14. 1874. **Paulius Blonietis** (1497–1509) Vn; –
15. 2184. **Stanislovas Poznanietis** (1498) Vn; vieš. apašt. not.; nž.
16. 2187. **Stanislovas Venetas** (1500–1502) Lck; valdovo not.

¹¹⁸ LKD.

¹¹⁹ Notarinis ženklas aprašytas *KDKW*, t. 1, 1387–1507, wydali J. Fijałek i Wł. Semkowicz, Kraków, 1948, nr. 342.

¹²⁰ A. Gąsiorowski, *Notariusze publiczni w Wielkopolsce schyłku wieków średnich*, Poznań, 1993, p. 40, nr. 314; K. Skupieński, *Notariat publiczny w średniowiecznej Polsce*, Lublin, 1997, p. 226, 234.

17. 1440. **Mikalojus Volbožietis** (1501–1534) Vn, Lck; vieš. apašt. ir imp. not.; nž¹²¹.
18. 779. **Jonas Rybnietis** (1503) Vn; vieš. imp. not.
19. 374. **Benediktas Klepažietis** (1503) Vn; vieš. apašt. not.
20. 1212. **Lukas Ksienžopolietis** (1504–1534/35) Vn; vieš. apašt. not.
21. 1148. **Laurynas Benjaminas Volfas** (1506–1522) Vn, Žm; vieš. apašt. not., vieš. apašt. ir imp. not.
22. 487. **Grigalius Lvovekietis** (1506–1529) Vn; vieš. apašt. ir imp. not.
23. 1045. **Jurgis Taliatas** (1508–1533) Vn, Žm; vieš. apašt. not., Vn vysk. not.
24. 1704. **Motiejus Uličietis** (1509) Žm; vieš. not.
25. 1149. **Laurynas Miendzyleskis** (1509–1529) Vn; vieš. not.
26. 154. **Aleksiejus Geranainiškis** (1510) Vn; not. ?
27. 1046. **Jurgis Vilnietis** (II) (1510) Vn; vieš. apašt. not.
28. 1708. **Motiejus Prusinovicietis** (1510) Vn, Žm; vieš. apašt. not.; nž.
29. 1185. **Leonardas Miaskovietis** (1510–1514) Vn; vieš. apašt. ir imp. not.
30. 1450. **Mikalojus Pultuskietis** (I) (1510–prieš 1524) Vn; Vn vysk. not.
31. 491. **Grigalius Albertaitis** (1512) –; vieš. apašt. not.
32. 1273. **Martynas Sokolnickis** (1512–1533) Žm; not., vieš. apašt. ir imp. not.
33. 1214. **Lukas** (1513–1514) Vn; vieš. not.
34. 801. **Jonas Sokolnickis** (1514–1523) Žm; vieš. apašt. not.
35. 532. **Jeronimas Volskis** (1515–1548) Vn; vieš. apašt. ir imp. not.
36. 80. **Albertas** (1516–1528) Vn; vieš. apašt. not.; nž.
37. 2218. **Stanislovas Drozdovskis** (1517–prieš 1540) Vn; vieš. apašt. not.
38. 2491. **Vaclovas Čirka** (1517–1546) Vn; vieš. apašt. not.
39. 2219. **Stanislovas Bierunskis** (1517–1555) Lck, Vn; vieš. apašt. not.
40. 415. **Dominykas** (1518) –; vieš. apašt. not.
41. 2438. **Teofilis Zakročimietis** (1519–1524) Vn; Vn kapit. not.
42. 1470. **Mikalojus Lonckis** (1520) –; vieš. apašt. not.
43. 1886. **Paulius Trakiškis** (1520) Vn; vieš. not.
44. 1725. **Motiejus Bertrandas**¹²² (1520–1530) Vn; vieš. apašt. not.; nž.
45. 4. **Abraomas Chelchietis** (1521) Vn; vieš. apašt. ir imp. not.
46. 214. **Andriejus Nadboras** (1521–1547) Vn; vieš. apašt. not.; Vn vysk. kurijos not.; nž.
47. 376. **Benediktas Izdebnietis** (1522) Vn; vieš. apašt. not.; nž.

¹²¹ Notarinis ženklas su parašu yra 1499 m. surašyto testamentą dorsalinėje pusėje, žr. LMAVB RS, f. 1–31.

¹²² Gali būti kitas vardas (asmuo?): *Martinus Be(r)trandi de Borkowo*, žr. VUB RS, f. 80–17.

48. 2240. **Stanislovas Gnieznietis** (1522) Vn; vieš. not.
49. 1281. **Martynas Vosyliškietis** (1522–1524) Vn; vieš. apašt. not.; nž.
50. 823. **Jonas Šliubovietis** (1522–1526) Vn; vieš. apašt. not.
51. 2057. **Saliamonas Ciškovskis** (1522–1529) Vn; vieš. apašt. not., Vn kapit. not.
52. 1888. **Paulius Hircinas** (1522–1531) Vn; vieš. not.
53. 534. **Jeronimas Nienaltovskis** (1522–1533) Žm; vieš. apašt. not.
54. 2235. **Stanislovas Komorovskis** (1522–1539) Vn; vieš. apašt. not.; Lck vysk. kurijos not.
55. 217. **Andriejus Bareika** (1522–1544) Vn; vieš. not.
56. 1053. **Jurgis Chvalčevskis** (1522–1549) Vn, Lck; Vn vysk. kurijos not.
57. 1891. **Paulius Gardiniškis** (1523–1538) Vn; vieš. not.
58. 2246. **Stanislovas Krokuvietis** (II) (1524) Vn; vieš. apašt. not.
59. 1735. **Motiejus Popekas** (1524–1525) Vn; vieš. not.
60. 827. **Jonas Strembošas iš Jablonicos** (1524–1562) Vn; vieš. apašt. not., Vn vysk. kurijos not., Vn vysk. not.; nž.
61. 830. **Jonas Domanovskis** (1524–1563) Vn, Lck, Žm; vieš. apašt. not.
62. 831. **Jonas Voverė** (1524–1563) Vn, Žm; vieš. apašt. not., vieš. not.
63. 1896. **Paulius Kuleša** (1526) Lck; vieš. not.
64. 434. **Feliksas Žiupronietis** (1527) Vn; vieš. not.
65. 1021. **Juozapas Jasinskis** (1527–1560) Vn, Lck; vieš. not. Lck vysk. kurijos not.
66. 1490. **Mikalojus Motička** (1527–1561) Vn; vieš. apašt. not.; vysk. kanceliarijos not.; nž.
67. 2257. **Stanislovas Bžuminas** (?) (1528) Lck; vieš. not.
68. 1153. **Laurynas Čeliustkietis** (1528–1533) Žm; vieš. not.
69. 839. **Jonas Jomantaitis iš Šalčininkų** (1528–1554) Vn, Žm; vieš. not.; nž.
70. 1494. **Mikalojus Pietruševskis** (1528–1561) Lck, Vn; vieš. not.
71. 2455. **Tomas Čarnkovietis** (1528–1529) Vn; vieš. apašt. not.; nž.
72. 1899. **Paulius Branskietis** (1530–1550) Lck; vieš. apašt. not.
73. 604. **Jokūbas Viežbietis** (1531) Vn; vieš. apašt. not.
74. 1501. **Mikalojus Rozniatovskis** (1531) Vn; vieš. apašt. not.; nž.
75. 605. **Jokūbas Kamienskis** (1532–1544) Lck; vieš. not.
76. 389. **Bernardas Jokūbaitis** Vilnietis (II) (1533) Vn; vieš. apašt. not.
77. 2457. **Tomas Pultuskietis** (1533–1561) Lck; vieš. apašt. not.; Lck vysk. kanceliarijos not., Lck konsist. bylų not.
78. 2261. **Stanislovas Vengrovietis** (1534) Vn; vieš. apašt. not.; vieš. not.
79. 2530. **Vincentas Biskupicietis** (1534) Vn; vieš. apašt. not.
80. 1297. **Martynas Turas** (1535) Vn; valdovo not.

81. 1507. **Mikalojus Pšetockis** (1537) Vn; vieš. apašt. not.; Vn vysk. kurijos not.; nž.
82. 863. **Jonas Lipnietis** (1537–1542) Vn; vieš. not.
83. 1508. **Mikalojus Vengrovietis** (1538) –; vieš. not.; nž.
84. 1059. **Jurgis Simonavičius / Šimkavičius** (1538–1547) Žm; vieš. not.
85. 2266. **Stanislovas Pelka** (1538–1559) Lck; Lck vysk. not.; vieš. not.; apašt. ir imp. not.
86. 2267. **Stanislovas Narkuskis** (1538–1564) Lck, Vn; valdovo not.¹²³; vieš. apašt. not.; nž.
87. 1368. **Merkelis Bojanovietis** (1540–1544) Vn; vieš. apašt. not.
88. 422. **Erzmas Brastietis** (1541) –; Lck vysk. konsist. not.
89. 872. **Jonas Sošenskis** (1541) Lck; vieš. not.
90. 1905. **Paulius Liublinietis** (1541) Lck; Lck vysk. kanceliarijos not.
91. 2272. **Stanislovas Liatovičietis** (prieš? 1541) Lck; vieš. not.
92. 1907. **Paulius Vengras Slomnikietis** (1541–1555) Lck; Lck vysk. kanceliarijos not.
93. 501. **Grigalius Červa** (1541–1571) Žm; vieš. apašt. not.; vieš. not.; Žm vysk. not.
94. 1762. **Motiejus Maruševskis** (1542) Lck; vieš. not.; nž.
95. 537. **Jeronimas Kvileckis** (1543–1555) Vn; Bonos not.
96. 1526. **Mikalojus Kolačkovskis** (1543–1592) Lck; vieš. not.
97. 357. **Baltramiejus Brudnicijus** (1544–1548) Lck, Vn; Lck vysk. not.
98. 624. **Jokūbas Plonskietis** (I) (1544–1561) Lck; Lck konsist. aktų not.; vieš. apašt. ir imp. not.
99. 2053. **Rapolas Frankovskis** (1544–1565) Lck; vieš. not.
100. 1308. **Martynas Goliminietis** (1545–1570) Lck; valdovo not., Žm seniūno not.
101. 28. **Adomas Pilchovskis** (1546–1585) Vn; Bonos not.
102. 2043. **Pranciškus Kričkovskis** (1547–1567) Vn; Bonos not.
103. 630. **Jokūbas Plonskietis** (II) (1548–1559) Lck; vieš. not.
104. 313. **Baltazaras Krasovskis** (1548–1586) Lck, Vn; vieš. apašt. not., Vn vysk. kurijos not.; nž.
105. 1541. **Mikalojus Trojanas iš Chrošnevičių** (1550–1552) Vn; vieš. apašt. not., Vn kapit. not.
106. 2322. **Stanislovas Nepotas** (Gardiniškis) (1551–1554) Vn; vieš. not., Vn kapit. aktų not.
107. 1165. **Laurynas Volskis** (1551–1584) Lck, Vn; Lck vysk. not.

¹²³ Šio asmens notarystė nustatyta pagal 1562 m. dokumentą, žr. AGAD, Dział dokumentów pergaminowych, nr. 5498.

108. 363. **Baltramiejus Loza** (1553–1559) Lck; vieš. not.
109. 1106. **Kilijonas Suchožebrietis** (1554) Lck; vieš. not.
110. 2464. **Tomas Sarbskis** (1554–1569) Vn; not. vienai bylai.
111. 266. **Andriejus Stralkovskis** (1554–1581) Vn; Vn vysk. not., kapit. not., vieš. apašt. not.
112. 514. **Grigalius Deltuviškis** (1558) Vn; Vn vysk. konsist. not.
113. 2045. **Pranciškus Srednickis** (1559–1589) Lck, Žm; vieš. not.; nž.
114. 1933. **Paulius Terlikovskis** (1560) Lck; Janovo konsist. not.
115. 1093. **Kasparas Albinas** (1560–1580) Lck; Lck vysk. not.
116. 950. **Jonas Ušenskis** (1561–1571) Lck; vieš. not., Lck vysk. not.; nž.
117. 2024. **Petras Roizijus Mauras** (1561–1571) Vn, Žm; valdovo not.¹²⁴; vieš. apašt. not.; nž.
118. 118. **Albertas Rosochackis iš Sviencienicos** (1562–1565) Lck; vieš. not.; nž.
119. 1937. **Paulius** (1564) Lck; vieš. not.
120. 1337. **Martynas Goslickis** (ap. 1565/67–1579) Žm; vieš. apašt. not.
121. 1830. **Motiejus Kresliovskis** (1569) Vn; vieš. apašt. not.; Vn kapit. not.
122. 471. **Gabrielius Braciševskis** (1569–1601) Lck, Vn; vieš. not.
123. 975. **Jonas Sieciechovietis (II)** (1572–1574) Žm; Žm kapit. not.
124. 1344. **Martynas Dochovskis** (1578–1586) Vn; vieš. apašt. not., Vn kapit. not.
125. 371. **Baltramiejus Nedzvickis** (1578–1594) Vn, Lck; Lck vysk. not.
126. 1348. **Martynas Kvasovskis** (1585) Vn; vieš. apašt. not., vieš. apašt. ir imp. not., Vn kapit. not.; nž.
127. 2385. **Stanislovas Šidlovskis** (1588–prieš 1620) Vn; vieš. apašt. not., Vn vysk. konsist. not., kurijos not.
128. 1595. **Mikalojus Koženievskis** (1594–1614) Vn; vieš. apašt. not., Vn kapit. not.; nž.
129. 411. **Danielius Dubickis** (1597) Vn; vieš. ir Vn konsist. not.

¹²⁴ Šio asmens notarystė nustatyta pagal 1562 m. dokumentą, žr. ten pat.